

Var det mer enn én fru Freud?

Geir Overskeid

Professor i psykologi, Universitetet i Oslo

geirov@gmail.com

Freuds forhold til sin svigerinne var på mange vis mer fortrolig enn det han hadde til sin kone. Og når de to skrev seg inn som dr. Sigmund Freud og frue, må det være lov til å lure på hvordan det sto til i denne familien.

STORFAMILIE: Sommeren 1896 flyttet Minna Bernays inn hos sin søster Martha, Sigmund Freud og deres barn. Bildet viser (fra venstre til høyre) Martha Freud, Martin Freud, Anna Freud, Minna Bernays, Sigmund Freud og Ernst Freud. Bildet er tatt ca 1898 i Berggasse 19, en moderne bygård i Wien hvor familien bodde.

På ugifte kvinners vis hadde hun bodd hos fremmede, hun hadde vært deres guvernante og selskapsdame (Gay, 1989). Hun hadde bodd hos sin mor. Men alt ti år tidligere, da hennes forlovede døde, hadde Freud bedt henne komme til dem (Hirschmüller, 2005). Nå kom hun for å bli.

Hun fortalte at Freud var forelsket i henne, sa Jung, og at deres forhold var svært intimt. Minna var plaget av det de gjorde, og hun følte skyld

Det var juni 1896, og Minna Bernays flyttet inn i Berggasse 19, en moderne bygård i Wiens niende distrikt. Der hadde Sigmund Freud i fem år hadde bodd med sin kone, Minnas søster, og deres nå seks barn (Hirschmüller, 2010; Scholz-Strasser, 1998)¹.

Det var alt gått fjorten år siden Sigmund møtte de to søstrene første gang. En aften kom de begge på besøk. Det var våren 1882, og de var trolig invitert av Sigmunds egne søstre. Den unge legen nærmet seg 26, han var ferdig med studiene for et år siden (Suloway, 1983). Ennå var Minna bare 17, men allerede bundet til en annen. To måneder før møtet med Freud var forlovelse inngått med Ignaz Schoenberg, en begavet ung orientalist på vei mot doktorgrad og stilling i Oxford. Schoenberg var dessuten venn av Freud fra universitetet (Hirschmüller, 2010; Maciejewski, 2008). Freud selv ble snart forlovet med Martha, Minnas eldre søster.

Verken Minnas unge alder, at hun var hans venns forlovede eller Freuds egen forlovelse med søsteren hindret Freud i raskt å etablere et nært forhold til Minna. «Det er svært vennlig av herr doktor å vise så megen interesse for oss,» bemerket Minna tidlig til sin søster (Jones, 1957, s. 104, min oversettelse, min uthevelse). Minnas bemerkning var rimelig. Herr doktor skrev brev, gjerne til begge søstre samtidig. Selvsagt, dessuten, til sin forlovede, men også til Minna alene. Med tiden ble det en mengde brev til Minna (se Hirschmüller, 2005).

Freud og Martha forlovet seg i juni 1882. Wienerlegens første bevarte brev til forlovedens søster er datert 22. august samme år (se Hirschmüller, 2005). Brevene han sendte søsteren, er blitt kalt «intime», «amorøse» (Gay, 1990, s. 165) og «ømme» (Maciejewski, 2008 s. 5). Det første brevet er interessant av flere grunner, fordi det begynner et mønster, eller flere mønstre. Freud vil ha Minna som alliert. Han var i konflikt, nå med søstrenes bror Eli, som Freud forholdt seg skeptisk til. Dessuten har Freud i brevet en plan om å skrive seg inn på hotell under falskt navn, for å lure Eli. Det skulle ikke bli siste gang Freud og Minna hadde befatning med gjesteboklureri.

¹ Id="psykolog11-04b-2636">Gay (1988) mener Minna var å regne som bosatt hos Freuds fra 1895, men gitt at hun synes å ha arbeidet i Frankfurt fra mars til juni 1896 (Hirschmüller, 2010), regner jeg 1896 som året hun kom for å bli (se også Nitzschke, 2006).

NÆRT: Sigmund Freud fikk et nært forhold til sin svigerinne Minna Bernays (bildet), og de brevvekslet alt fra det samme året som Freud inngikk forlovelse med Minnas søster. I brevene er det ikke stort Freud legger skjul på. Pasienters hemmeligheter røpes regelmessig, og Minna får høre ting som Martha ber ham holde skjult.

I brevene til Minning — et av flere kjæle navn Freud gir henne — er det ellers ikke stort Freud legger skjul på. Pasienters hemmeligheter røpes regelmessig, og hun får høre ting som Martha ber ham holde skjult (Gay, 1989; Maciejewski, 2008). Det er likevel uvisst hva dette sier om nærhet dem imellom; Freud var notorisk indiskré (Jones, 1955).

Du kunne bodd hos meg

Allerede i 18-årsalderen var Minna tæringssyk (Hirschmüller, 2010). Schoenberg, hennes forlovede, hadde også tuberkulose. Minna forble sykkelig, men ble likevel en gammel dame. Schoenberg var mindre heldig. Den løfterike unge mannen ble raskt svært dårlig. Helsen tvang ham til å oppgi

stillingen i Oxford, og han brøt forlovelsen før livet ebbet ut – for å se Minna frigjort fra en døende mann (Maciejewski, 2008).

Til Schoenbergs begravelse ville Minna sende krans. Det ville ikke Sigmund. Best å bryte enhver forbindelse med Schoenbergs familie, mente han. Om kort tid kunne de komme med beskyldninger mot henne, og han selv kunne bli anklaget for å ha feilbehandlet vennen. Brevene Schoenberg hadde sendt, burde dessuten brennes, skrev nervelegen – jo før jo heller (se Hirschmüller, 2005). Men Freud selv vil alltid være der, sier han. Ja, han er svært glad i henne, og egentlig burde hun kommet og bodd hos ham: «Ja, wenn Du nicht meine Schwägerin wärst, könntest Du selbst bei mir wohnen» (Hirschmüller, 2005, s. 151).

Nå er det blitt 1886, og det går ennå ti år før Minna faktisk flytter inn hos Freuds. (Hennes søster er jo også der, selv om Freud altså snakker om å bo hos *ham*.) Men om Freud og Minna ikke deler bolig ennå, har Minna alt foreslått at de drar på tur sammen. Denne gang vil hun Martha skal være med dem på «eine mehrtägige Tour durch das schöne Holstein» (Hirschmüller, 2005, s. 114). Siden blir det bare henne og Sigmund.

Bare det som er tillatelig

Freud var sjalu. Maciejewski (2008) mener hans skinnsyke nærmet seg det patologiske. Gay (1988, s. 40) sier Freuds sjalusi «went beyond the understandable resentment a lover might harbor against rivals». Freud sier selv han mister all selvkontroll hvis han mistenker Martha for utroskap (Jones, 1957). Hun får ikke bruke fornavn på en fetter som synes å like henne. Selv moren og broren bør hun bryte med (Maciejewski, 2008). «Jeg blir så ekskluderende når jeg er forelsket,» skriver Freud (se E. L. Freud, 1988, s. 14, min oversettelse).

Freuds sjalusi begrenser Marthas adferd, dog uten at han selv på samme vis begrenser sin utfoldelse. Freud får fort et forhold til Minna som på mange måter synes mer fortrolig enn det han har til sin kone (se Billinsky, 1969).

Ikke bare er Freud åpen om hva han tenker og føler, han drøfter også forskningen og utviklingen av sin teori med Minna. Hun var trolig den første som fikk høre om arbeidet med drømmetydningen, og hun trodde på Sigmund da han bare hadde henne og vennen Fliess som støtte (Gay, 1989).

BERGGASSE 19: Når Minna flytter inn i leiligheten, ligger rommet hennes slik at hun må gjennom ekteparet Freuds soverom for å komme dit. Det ser ikke ut til å medføre vansker. I stedet synes forholdet dem imellom å bli tettere. Hun slipper seg litt løs, og tar hun telefonen, svarer hun gjerne «Frau Professor Freud»

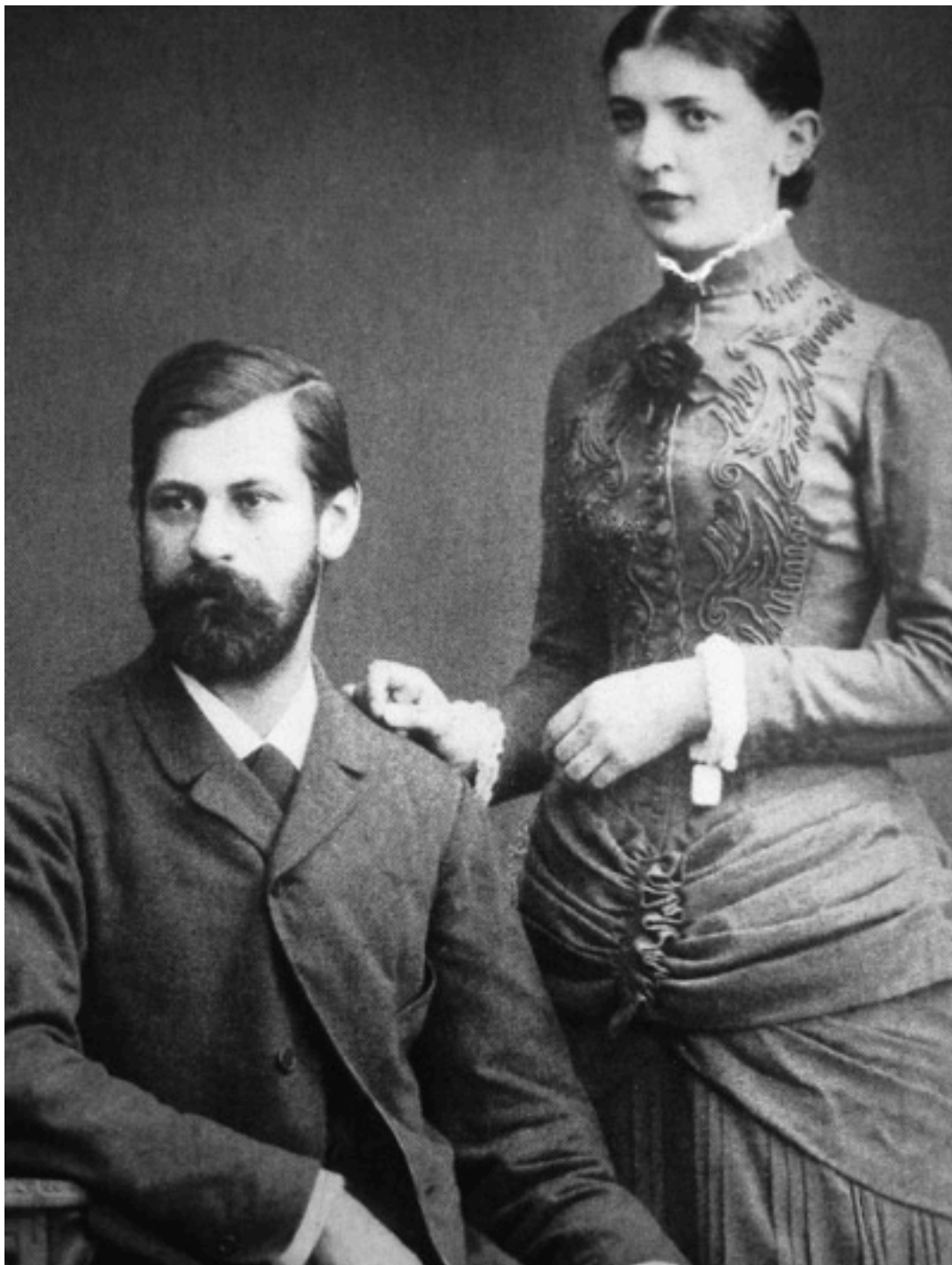
Når Minna så flytter inn, ligger rommet hennes slik at hun må gjennom ekteparets soverom for å komme dit (Scholz-Strasser, 1998). Det ser ikke ut til å medføre vansker. Etter nest siste barn forsøkte Freud å praktisere seksuell avholdenhet. Det glapp (se Masson, 1985). Men etter siste fødsel var ekteskapet «nedbetalt», sa Freud (Nitzschke, 2006).

Isteden synes forholdet til Minna å bli tettere. Hun slipper seg litt løs, og tar hun telefonen, svarer hun gjerne «Frau Professor Freud» (Behling, 2002, s. 76–77). Selv sier Freud at tilfredsstillende seksuelt samliv bare forekommer noen få år i et ekteskap (S. Freud, 1908/1959, s. 194). Til James Jackson Putnam forteller Freud han står for «et langt friere seksualliv», men at han selv har gjort liten bruk av slik frihet, «except in so far as I was convinced of what was permissible for me in this area» (se Hale, 1971, s. 189). Freud sier ikke nøyaktig hva han mener er tillatelig, men i familien sladrer man om Minna og ham. De kalte henne Sigmunds «annen kone», sier Freuds niese Judith Bernays Heller (se Hirschmüller, 2005, s. 18–19).

Ut på tur

Og så var det turene. Det høres ikke ut som om Freud ville likt at hans kone var ute og reiste alene med hans bror. Men for wienerlegen selv var det tilsynelatende greit å dra på tur med Minna – gang på gang.

Det har naturligvis vært spekulasjon om hvorvidt Freud og Minna noen sinne gjorde det (jeg mener coitus). En del freudianere har fullstending avfeid et forhold mellom de to: «Sheer nonsense,» skriver disippelen og biografen Ernest Jones (1955, s. 387). Kurt Eissler, grunnlegger av Freud-arkivene, sa mesterens «sexual record was lily white» (se Blumenthal, 2006) – og Jones (1957, s. 139) beskrev ham som «monogamic in a very unusual degree».

SIGMUND OG MARTHA: Freud og Martha forlovet seg i juni 1882. Freud sier selv at han mister all selvkontroll hvis han mistenker Martha for utroskap. Hans sjalusi begrenser Marthas adferd, dog uten at han selv på samme vis begrenser sin utfoldelse.

Vi får naturligvis aldri vite den fulle sannhet. Men i 1907 var C. G. Jung, en gang kronprinsen i den psykoanalytiske bevegelse, på besøk hos Freud i Wien. Freuds svigerinne, fortalte Jung senere, «hadde ikke bare kunnskap om psykoanalyse, men om all Freuds virksomhet» (Billinsky, 1969, s. 42, min oversettelse). Dette i motsetning til fru Freud, som «knew absolutely nothing about what Freud was doing. It was obvious that there was a very superficial relationship between Freud and his

wife» (Billinsky, 1969, s. 42). Under Jungs besøk ba Minna om en samtale. Hun fortalte at Freud var forelsket i henne, sa Jung, og at deres forhold var svært intimt. Minna var plaget av det de gjorde, og hun følte skyld (Billinsky, 1969). Vi vet jo ikke om dette er sant. Jung kan ha løyet. Eller Minna kan ha løyet for Jung, for den saks skyld.

Men så, mer enn hundre år etter en av Freud og Minnas fjellturer, gikk Franz Maciejewski turen etter dem. Den tyske sosiologen oppsøkte steder de to hadde gått og vært. På Hotel Schweizerhaus i Maloja i det sydlige Sveits spurte han etter gjesteboken fra den gang. Og – under over undre: Verten fant boken, og Maciejewski fant innførselen: Den 13. august 1898 står skrevet, med Freuds håndskrift, «Dr. Sigm. Freud u[nd] Frau/Wien». Minna var ikke bare frue i telefonen.

To netter var de på rom nr. 11 (Maciejewski, 2006; Maciejewski & Bond, 2007). Det er relevant i sammenhengen at Freud den 13. august 1898 skrev postkort til sin kone. Og den fru Freud han skrev kort til, befant seg ikke i Maloja (se Tögel, 2002).

Vi vet jo ikke hva Freud og Minna drev på med. Men man kan begynne å lure på hvordan det sto til i denne familien. Det må være lov.

Sier en slik historie noe om menneskene den handler om? Antagelig. Sier den noe om psykoanalysen? Neppe. Men neste gang man leser Freud, kan man jo tenke seg om to ganger. Det må være lov. l

Referanser

- Behling, K. (2002). *Martha Freud: A biography* (R. D. V. Glasgow, overs.). Malden, MA: Polity Press.
- Billinsky, J. M. (1969). Jung and Freud (The end of a romance). *Andover Newton Quarterly*, 10(2), 39–43.
- Blumenthal, R. (2006, 24. desember). Hotel log hints at illicit desire that Dr. Freud didn't repress. *New York Times*. Lastet ned 19. januar 2010 fra <http://www.nytimes.com>
- Freud, E. L. (red.). (1988). *Brautbriefe: Briefe an Martha Bernays aus den Jahren 1882–1886*. Frankfurt a. M.: Fischer.
- Freud, S. (1959). «Civilized» sexual morality and modern nervous illness. I J. Strachey (red. & overs.), *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud* (vol. 9, s. 177–194). London: Hogarth Press. (Originalarbeidet utgitt 1908)
- Gay, P. (1988). *Freud: A life for our time*. New York: Norton.
- Gay, P. (1989, 29. januar). Sigmund and Minna? The biographer as voyeur. *New York Times*. Lastet ned 10. august 2010 fra <http://www.nytimes.com>
- Gay, P. (1990). *Reading Freud: Explorations and entertainment*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Hale, N. G. jr. (red.) (1971). *James Jackson Putnam and psychoanalysis: Letters between Putnam and Sigmund Freud, Ernest Jones, William James, Sandor Ferenczi, and Morton Prince, 1877–1917*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Hirschmüller, A. (red.) (2005). *Sigmund Freud – Minna Bernays: Briefwechsel 1882–1938*. Tübingen, Tyskland: Edition Diskord.
- Hirschmüller, A. (2010). *Minna Bernays-Freud*. Lastet ned 10. august 2010 fra <http://www.answers.com/topic/bernays-freud-minna>
- Jones, E. (1955). *The life and work of Sigmund Freud* (bind 2). London: Hogarth Press.
- Jones, E. (1957). *The life and work of Sigmund Freud* (bind 1). New York: Basic Books.
- Maciejewski, F. (2006). Freud, his wife, and his «wife.» *American Imago*, 63, 497–506.
- Maciejewski, F. (2008). Minna Bernays as «Mrs. Freud»: What sort of relationship did Sigmund Freud have with his sister-in-law? *American Imago*, 65, 5–21.

- Maciejewski, F. & Bond, A. (2007, 4. mai). Did Freud sleep with his wife's sister? An expert interview with Franz Maciejewski, PhD. *Medscape*. Lastet ned 11. august 2010 fra <http://www.medscape.com>
- Masson, J. M. (red. og overs.) (1985). *The complete letters of Sigmund Freud to Wilhelm Fliess, 1877–1904*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Nitzschke, B. (2006, 4. mai). Der Mann, der das Schlafzimmer vergaß. *Die Zeit*. Lastet ned 21. september 2010 fra <http://www.zeit.de/2006/19/ST-Minna>
- Scholz-Strasser, I. (1998). *Berggasse 19*. I E. Engelmann. *Sigmund Freud: Berggasse 19, Vienna*. Wien: Christian Brandstätter.
- Sulloway, F. J. (1983). *Freud: Biologist of the mind* (Paperback Edition). New York: Basic Books.
- Tögel, C. (red.) (2002). *Unser Herz zeigt nach dem Süden: Reisebriefe 1895–1923*. Berlin: Aufbau-Verlag.